

EERSTE WERKGROEP

Rotterdam, 8 oktober 2016

Als inleiding zal ik een stukje voorlezen van de tekst rondom het citaat van W.J. Stein, waarin beschreven wordt hoe het levenslot van Steiner veranderd is door een vrije impuls.

‘Twee krachten zijn in het leven werkzaam. Aan de ene kant door dat wat hij geworden is door zijn eigen lot, doordat hij de onopgeloste opgave van Karl Julius Schröer (de Goethe-kenner aan de Weense Universiteit waar Rudolf Steiner studeerde (MM)) tot zijn eigen opgave maakte - en ten tweede wat in zijn eigen lot lag.’

Een voorbeeld is dit voor wat er gebeurt, wanneer je een vrije impuls volgt en dan daardoor het lot verandert van jezelf en van anderen; je geeft je leven een andere loop. Wanneer je leest wat Rudolf Steiner in ‘Mein Lebensgang’ geschreven heeft, dan vind je overal aanwijzingen daarvoor.

‘Rudolf Steiner vond, wanneer hij zijn eigen aanschouwingen vergeleek met die, die zich in Schröers geest vormden, meer dan het verschil in de wijze van denken van twee individualiteiten. Hij zag het individu staande in de grote verhoudingen van stromingen in de geschiedenis en hij herkende de geestes aard van Goethe als de geestes aard van de platonische school. Zoals Goethe dacht over de oerplant, zo had Plato over de ideeën gedacht, die ten grondslag liggen aan de zintuiglijke feiten. En hij vond dat Schröer als Goethe-onderzoeker door zijn leven in de platonische ideeënwereld niet meer in staat was de brug te vinden, die van de ideeën naar de reële werkelijkheid leidt. Hij zag in Schröer de eenzame hoogte van de bovenwereldlijke aard van de ziel. Dat werd voor Schröer een mensheidsprobleem. Hij voelde dat het een noodzakelijkheid was om deze brug te vinden.’

Wanneer je probeert je dit levendig voor te stellen, dan zie je in Schröer, van wie het uit de Karmavoordrachten van Steiner bekend

is, dat in die persoon de individualiteit leefde die ook in Plato geleefd had, bij uitstek de platonische richting opleven, niet in een volgeling, maar bij Plato zelf, belichaamd in Schröer. Je ziet dan hoe Steiner met zijn individualiteit, zijn geestesgesteldheid, die bij uitstek het verlangen in zich draagt om alles met de werkelijkheid verbonden te beleven, dat hij juist de aanleg had om gewaar te worden, dat het Platonisme niet meer de mogelijkheid had om de brug naar de werkelijkheid te vinden. En wanneer je dit zo leest, dan voel je al wel wat gaat komen, je weet dat in die tijd in *Steiners leven* beelden hebben geleefd die van *Goethe* afkomstig waren, waarin de brug een hoofdrol speelt, het zijn de beelden van het *sprookje* van de groene slang en de schone lelie. Er is een kernidee van de verbinding van de wereld van de schone lelie met de aardse werkelijkheid en omgekeerd, dus van de geest naar de wereld en terug naar de geest.

‘Zulke gedachten waren het die hem ertoe aanleiding gaven om zich bezig te houden met het sprookje van Goethe van de groene slang en de schone lelie. Hij zag het rijk van de schone lelie, d.w.z. van de geest in de platonische stroming zo werken, dat de aanraking met de tegenwoordige tijd niet levensvol kon plaats vinden. Hij zag de groene slang die de brug zou moeten vormen tussen de wereld van de geest en de zintuiglijke wereld, en hij zag hoe die slang tot het besluit wordt gedreven om zich te offeren. De gedachte aan dit offer leefde in zijn ziel. ‘De stemming waarmee ik in Weimar aankwam was gekleurd door mijn daaraan voorafgaande intensieve bezigheid met het Platonisme. Ik ben van mening dat deze stemming mij heel sterk geholpen heeft om me in mijn opgave in het Goethe- en Schiller archief te kunnen vinden. Hoe leefde Plato in de ideeënwereld en hoe leefde Goethe daarin? Dat hield me bezig wanneer ik van en naar het Goethe-archief liep. Het hield me ook bezig wanneer ik boven de papieren van de Goethe-Nachlass zat.’ Rudolf Steiner leerde steeds meer kennen, dat de kloof tussen de natuurwetenschap, tussen de wetenschap op zich en kunst en religie terug te voeren was tot de eenzijdige nawerking van het Platonisme. Hij heeft, wat hij over deze samenhang heeft erkend, duidelijk uitgesproken in zijn boek ‘Goethes Weltanschauung’. Daar wijst hij ook op Aristoteles. En hij

zegt: Plato heeft de mensheid in een omweg geleid door de eenzijdige overschatting van de ideeënwereld. Toen is Francis Bacon gekomen en die heeft een omgekeerd Platonisme geschapen, doordat hij de betekenis van de idee ontkent, omdat hij de mens ertoe aanleedt om alleen op de zintuiglijke wereld te steunen. Dat de werkelijkheid in een harmonisch evenwicht van de beide kanten ligt, en dat Aristoteles hierop gewezen heeft, dat doorschouwde Rudolf Steiner. Ik vroeg hoe Rudolf Steiner zelf zijn filosofie, staand in de wereldgeschiedenis, beschouwde. Hij zei: 'Ik heb twee elementen verbonden. Van Johann Gottlieb Fichte heb ik de Tathandlung geleerd, die een *ik-activiteit* is, die teruggetrokken is van de buitenwereld. Maar van Aristoteles nam ik de volheid van de allesomvattende empirie. Alleen hij die *Fichte door Aristoteles* weet te vervolmaken vindt de volle werkelijkheid- en dat was mijn weg.'

Dat is de kern van het opstel 'Philosophie und Anthroposophie' in GA 35, er zit een kern in die je elke keer opnieuw tot je zou moeten nemen, omdat je daar precies dat vindt - het samengaan van datgene wat Fichte als activiteit in het ik vindt, en Aristoteles met de beide begrippen vorm en materie - dat door de ingreep van Fichte leidt tot de erkenning, dat in de activiteit van het ik een punt te vinden is, waar de innerlijkheid en de uiterlijkheid zich volledig dekken. Dat is toch het grote verlangen van de mens, dat je niet in een afbeeldingenwereld hoeft te leven, maar dat je met je kenvermogen in een onbetwifelbare werkelijkheid zou willen staan. Dat heeft alleen de huidige mensheid niet in de gaten, dat dit activiteitspunt van Fichte onmisbaar is bij het vinden van de werkelijkheid.

'Schröder vond deze weg naar de werkelijkheid niet en met hem vond de hele tijdsperiode die niet. In Schröder zag Rudolf Steiner symptomatisch het werelduur zichtbaar worden. Het Dionysische en Apollinische principe kwamen niet meer samen. En dat toonde later de Nietzsche- catastrofe aan. Dat dit het probleem was heeft hij groots geformuleerd in *Die Geburt der Tragödie*'. Nietzsche zag beide elementen in de tragedie en Rudolf Steiner herkende waarom Aristoteles een ware definitie van de tragedie gegeven had en waarom Plato dit

niet had gekund. Zo werd de weg van Rudolf Steiner duidelijk. Hij moest de moderne voortzetting vinden voor de weg van Aristoteles, die in de tegenwoordige tijd niet kon eindigen bij Thomas van Aquino. Want in de scholastiek was geloof en denken dat, wat de werkelijkheid moest brengen. Het natuurwetenschappelijke tijdperk vraagt schouwen en denken.'

Deze weg tot schouwen kunnen we beschreven vinden in het hele werk, en heel kort en bondig in het slothoofdstuk van 'Die Rätsel der Philosophie'.

'Zo waren in het leven van Rudolf Steiner twee stromingen van de geschiedenis met elkaar verweven, een van hemzelf en een die door Schröers individualiteit daarmee verweven was. En juist doordat Rudolf Steiner het ene offerde aan het andere, ontstond de anthroposofie.'

Nu komt een deel dat van belang is voor het werken van de Hiërarchieën in ons.

Rudolf Steiner zei:

'In elk vrijheidsbeleven zijn drie dingen daarin verweven. Ze verschijnen als een eenheid op het moment dat de beleving zich voltrekt. Maar de gang van het leven daarna maakt het mogelijk ze gescheiden bewust te worden. Men beleeft *datgene wat men te doen heeft* als innerlijk beeld, dat in vrije morele fantasie-activiteit opstijgt en wordt dan tot een ware imaginatie, waartoe men besluit, omdat men het iets moet vinden wat het waard is om *lief te hebben*. Het tweede wat in het eenheidsbeleven omvat is, is de impuls dat men door hogere machten gemaand wordt, om datgene wat in het innerlijk kiemend optreedt, ook werkelijk te volgen. 'Doe het!', zeggen de innerlijke stemmen en het waarnemen daarvan is een waarneembare inspiratie. Maar er is nog een derde element in dit beleven. Men stelt zich door de daad in een uiterlijke lotsomgeving, waarin men zonder dit vrijheidsbeleven nooit zou zijn gekomen. Men *ontmoet andere mensen*, wordt naar

andere plaatsen gevoerd, doordat dit innerlijke intuïtief gevatte nu wordt tot een met het lot naar buiten tredende omgeving. En wat uit de omgeving komt wordt lot naar je toe. Er ontstaat de situatie van een werkelijke intuïtie. Ziet u', zei Rudolf Steiner, 'deze drie in elkaar geweven belevissen, die leggen zich naderhand uit elkaar, worden geïsoleerd bewust. De imaginatie, inspiatie, intuïtie worden als daden van kennis bewust. En dit naderhand bewust worden van wat in het moment van de vrijheidsdaad tegenover Schröer beleefd werd, doordat Rudolf Steiner zich in het lot van Schröer stelde, dat is de anthroposofie. De anthroposofie is een mens. Het is deze mens die door de vrijheidsdaad geschapen wordt.'

Je ziet hier het geschiedkundig grote moment van een aristotelische individualiteit die zich stelt in het lot van de platonische individualiteit en daar het samengaan van het Aristotelisme en het Platonisme als individuele vrijheidsdaad tot stand brengt. Wanneer hij dan aan het eind van zijn leven in de Karma-voordrachten beschrijft, hoe aan het eind van de 20e eeuw de Platonici en Aristotelici samen zullen komen, dan kun je zeggen, dat het in feite al voltrokken is, we hoeven het alleen maar te verruimen tot een culminatie.

De Filosofie der Vrijheid is werkelijk de neerslag van de eigen vrijheidsdaad van Rudolf Steiner.

Wanneer je het tragische realiteitsbeleven van Steiner kunt beleven dan wordt ook dit boek weer van een geheel andere waarde. Niet als een leerboek beleef je het, maar als een manifestatie, een documentatie van de eigen ontwikkelingsweg. Zo heeft Rudolf Steiner het in zijn jeugd ook aan zijn vrienden en vriendinnen gekenschetst. In dit gesprek wordt dat veel begrijpelijker. Wat eerst door morele fantasie als imaginatie ontstaat, aan de hand van het begrip voor de toestand van Schröer - die intensiteit van beleven die een lotsmoment van de mensheidsontwikkeling betekent leidt tot de *morele fantasie* - maakt duidelijk welke daad daar nodig is. Dat kun je zien als een werking van de wezens van de *3e Hiërarchie*. Wanneer de stemmen gehoord worden, als oproep: *Doe het!*, dan is dat het werk van de *2e Hiërarchie*. Overal waar